

A tudatos adózói magatartás vizsgálata a kkv szektorban

Dr. Dobos Piroska

Ügyvezető, Globalprofit Kft., d.piri@globalprofit.hu

Dr. Takácsné Prof. Dr. habil. György Katalin

Egyetemi tanár, Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazdasági Kar,
takacsnegyorgy.katalin@kgk.uni-obuda.hu

Absztrakt: A tanulmány célja egy kérdőíves felmérés segítségével annak feltárása, hogy a magyarországi kkv szektor vezetői milyen ismeretekkel rendelkeznek a gazdaság, az adózás, a pénzügy, a számvitel területéről, illetve milyen az adózáshoz és az ezzel kapcsolatos adminisztrációs feladatokhoz való hozzáállásuk. Egy kisvállalkozás vezetőjének számos kompetenciával és ismerettel kell rendelkeznie. Egy sikeres vállalkozás életében többek között fontos szerepe van egy jó ötletnek, az üzleti tapasztalatnak, az eladhatóságnak, a minőségnek, a jó marketingstratégiának és a reklámnak is, de különböző jogi, gazdasági, pénzügyi, adózási ismeretek nélkül aligha működtethető jól hosszú távon egy vállalkozás. Könyvelőirodák bevonásával mikro- és kisvállalkozások vezetőinek pénzügyi-gazdasági-adózási ismeretekben való jártasságát, az adózáshoz és az adózással kapcsolatos adminisztrációhoz való hozzáállásukat vizsgáltuk a könyvelők szemén keresztül, az ő meglátásaik, tapasztalataik és a rendelkezésükre álló információk alapján. A tudatos adózói magatartás mérésére a kérdőíves felmérés módszerét választottuk. A mintavételt nem valószínűségi elméleti/szakértői eljárással végeztük. A kérdőív lekérdezése célzottan a különböző méretű és tevékenységi körű, magyarországi mikro- és kisvállalkozások körében történtek. A kérdőív 2019 áprilisában egy hónapos időintervallumban volt elérhető, mely alatt 239 válasz érkezett be. A tanulmány a kérdőív feldolgozásának (leíró statisztika, korrelációelemzés) eredményeit mutatja be.

Kulcsszavak: kkv szektor, adózás, adótudatosság

1 Bevezetés

Magyarországon 2017-ben a regisztrált gazdasági szervezetek száma meghaladta az 1 millió 870 ezret, ami 24 ezerrel több volt, mint egy évvel korábban, 2018-ban pedig az 1 millió 900 ezret. A gazdasági szervezetek száma 1998 óta folyamatosan

emelkedett 2014-ig, ez a tendencia jogszabályi változás következtében megtört. A bővülés 2016-ban és 2017-ben ismét folytatódott, így számuk a 2014. évi csúcspontot már 1,2%-kal meghaladta. A vállalkozások 31%-a társas vállalkozás, 69%-a önálló vállalkozó. Az újonnan regisztrált vállalkozások száma 2017-ben 121 ezer volt, 7,4%-kal több mint 2016-ban. Mind a társas vállalkozások, mind az önálló vállalkozók új bejegyzéseinek a száma emelkedett 2,4, illetve 9,0%-kal. Az önálló vállalkozók körében az újonnan nyilvántartásba vett egyéni vállalkozók száma ennél is nagyobb mértékben, 20%-kal nőtt, ami valószínűleg a nagyon keresett kisadózó vállalkozások tételes adózási formájának köszönhető. A társas formában bejegyzett vállalkozások közel negyedét a kereskedelemben, további 15%-ukat az építőiparban, 13%-ukat a tudományos és műszaki tevékenység területén indították. A vállalkozások döntő többsége, 99 százaléka ötven főnél kevesebbet foglalkoztató kisvállalkozás, ezen belül a tíz főnél is kevesebbet alkalmazó mikrovállalkozások aránya 95 százalék volt – ez azonban nem magyar sajátosság, az Európai Unió legtöbb tagországára is jellemző. Egyre kevesebb vállalat éli azonban meg Magyarországon az ötéves kort, vagyis a vállalatok működési feltételei továbbra is nehezek. Az újonnan alapított cégeknek csak 37%-a működött öt évvel később is. A társas vállalkozásuk lezárására a végelszámolást választók száma 2017-ben 9,5 ezer volt, számuk 27%-kal emelkedett az előző évhez képest. Ezt az eljárást döntően a mikrovállalkozások körében indították a tulajdonosok. Csőd eljárás csupán 39 esetben indult az év folyamán. A társas vállalkozások számának mérséklődése jogszabályi változásokkal magyarázható. 2014. március 15-től újra kötelező a korlátolt felelősségű társaságok törzstőkéjének 3 millió forintra történő emelése (Ptk. 3:161. § (4)). Törzstőkeemelés hiányában a korlátolt felelősségű társaságoknak át kell alakulniuk betéti vagy közkereseti társasággá. A társas vállalkozások körében indított felszámolási eljárások száma 2017-ben 6,5 ezer volt. A megszűnt szervezetek száma 2017-ben 104 ezer volt, ebből 99 ezer vállalkozás és 4 ezer nonprofit szervezet (KSH 2018).

2 Szakirodalmi áttekintés

A kis- és középvállalkozások (kkv-k) jelentős szerepet töltenek be a magyar gazdaságban. A kkv-k adják a nagyvállalatok beszállítói körének jelentős részét, rugalmasságuk és gyors reagálási képességük miatt a gazdasági növekedés fontos potenciálját jelentik. Az Európai Unióban működő vállalatok 99 százalékát kitevő mikro-, kis- és középvállalkozások négyezer milliárd euró hozzáadott értéket állítottak elő 2016-ban, ami 11 százalékkal haladta meg a válság előtti szintet. A működő vállalkozások több mint 99 százalékát kitevő kis- és középvállalkozások száma jelentős, bár számarányuknál kisebb gazdasági súllyal vesznek részt a magyar gazdaság működésében. A vállalkozási szférában a kkv-k foglalkoztatják

a munkavállalók több mint kétharmadát, közel kétmillió főt, állítják elő a hozzáadott érték 43, a nettó árbevétel 42 százalékát, és végzik el a vállalkozói beruházások 34 százalékát. A kkv-k a vállalatokon belüli részarányuknál nagyobb mértékben vesznek részt a munkahelyteremtésben, de csak egy részük képes érdemben növekedni. Leginkább az alacsony tőke és humán erőforrás igényű szolgáltató szektorban, valamint az építőiparban és a mezőgazdaságban működnek (Infojegyzet 2018). Ugyanakkor a gazdaságpolitikai környezettel kapcsolatos bizonytalanságok továbbra is érződhetnek. Számítani kell arra például, hogy a munkaerőhiány és a minimálbér erőteljese emelése miatti bérköltség-növekedés az alacsony termelékenységű vállalatoknál komoly bajokat okozhat (KSH 2018). Még mindig viszonylag sok a kényszervállalkozás is, azaz a vállalkozások jelentős hányada a magas járulékos terhek miatt munkaviszony helyett vállalkozói vagy megbízási jogviszonyt létesít a dolgozóival, aminek feltétele egy vállalkozás indítása. Ilyen szempontból is nagyon keresett jelenleg a kisadózói tételes átalányadózás a kedvező adómérték és az egyszerűsített adminisztrációs terhelés miatt. Valójában emiatt is a kisadózói tételes átalányadózás a feketefoglalkoztatás egyik új virágzó területe. Mindezt a jelenséget tovább erősíti az is, hogy az adminisztrációs terheket olyan mértékig csökkentették, hogy gyakorlatilag teljesen illeték és egyéb díjak nélkül egy ügyfélkapu regisztráció segítségével indítható egyéni vállalkozás, és a megszüntetése is hasonlóan egyszerű. Cégbejegyzésre kötelezett vállalkozás indításának már vannak költségei, azonban az egyszerűsített elektronikus cégeljárás során (Ctv. 48. §.) a Kft. alapításának illetéke nulla forint (Itv. 45. §.). A cégbejegyzésre kötelezett adózók adószámának megállapítását ún. adóregisztrációs eljárás előzi meg (Art. 19-25. §.), ennek során azonban csak azt vizsgálják, hogy az adózó vezető tisztségviselője, cégvezetője, tagja, részvényese nem rendelkezik-e az állami adó- és vámhatóságnál nyilvántartott jelentős értékű adótorozással, illetve a vezetői tisztségviselői pozíciótól nem minősül-e eltiltottnak. Ezen kívül a vezető tisztségviselővel szemben támasztott egyéb követelmény nincs, a pozíció nem kötött végzettséghez vagy bármilyen meglévő ismeretekhez. Megalapításkor azonban a vállalkozások nem számolnak azzal a ténnyel, hogy a megszüntetés már korántsem ilyen egyszerű. Mind az adminisztrációt tekintve, mind a megszüntetés költségeit tekintve jelentős többletterheléssel jár. Bár 2018. július 1. napját követően ebben is vannak változások és egyszerűsítések. Az egyszerűsített végelszámolás kezdeményezésére jogosult minden könyvvizsgálatra nem kötelezett cég (Sztv. 155. §.), azaz ügyvéd igénybevétele nélkül, egyszerűsített módon, elektronikusan beadható a kérelem az adóhatósághoz. A végelszámolás elindításától azonban a vállalkozásokat gyakran visszatartja egy esetleges adóhatósági ellenőrzés (Air. 86. §.), ez is hozzájárulhat a működőként nyilvántartott, de tevékenységet nem folytató vállalkozások magas számához.

Fő kutatási területünk az adózók adófizetési hajlandóságára ható tényezőinek vizsgálata, melyeket a klasszikus közgazdaságtani modellek eszköztárán túllépve gazdaságpszichológiai, viselkedéstani, szociológiai szempontból közelítünk meg. Számos nemzetközi tanulmány alapján elmondható, hogy többek között a

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2023/2. kötet
A jelen kor gazdasági kihívásainak és társadalmi változásainak
interdiszciplináris megközelítései

kulturális normák, a nemzeti büszkeség, a demográfiai tényezők is jelentős hatással vannak az adófizetési hajlandóságra. Az életkor, a válaszadók neme, a családi állapot is kapcsolatban áll az általános adózási attitűdökkel, azaz az adózási mentalitás és az adómorál függ a válaszadók demográfiai jellemzőitől. A kulturális és demográfia tényezőkön kívül fontos megemlíteni az állam, az állami intézmények, az ellenőrzési szervek és az adófizetők kapcsolatának hatását az adómorálra. A vizsgálatok azt mutatják, hogy a kormányzatba vetett bizalom, az adórendszer stabilitása, illetve az adózók partnerként, tisztelettel való kezelése - az ellenőrző hatóságok részéről - szintén pozitív hatással bírnak az adófizetési hajlandóságra. Ezen kívül az állampolgárok közvetlen politikai részvétele, bevonása a politikai döntésekbe, a demokrácia is jelentős pozitív hatással vannak az adómorálra (Dobos - Takács 2018). Az adócsalás csökkentésére irányuló politikák kidolgozásához tehát alapvető fontosságú megérteni az adófizetésnek való megfelelés döntési hátterében meghúzódó viselkedési szempontokat. Célszerű olyan adópolitika és eszközrendszer kidolgozása, amely ösztönzi az adómegfelelést a meglévő adóügyi rendszeren belül. Ha a megfelelés egyéni hozzáállása a társadalmi és kulturális normák függvénye, akkor ezeknek a normáknak a javítása kívánatos politikai lehetőség lehet. A nem etikus üzleti viselkedés témakörében végzett kutatásaink során mélyinterjúkat is készítettünk – több interjúalany az alacsony adómorál egyik okaként a nem megfelelő adózási-pénzügyi-gazdasági oktatás, nevelés, képzés témakörét is megemlítette. Ennek kapcsán merült fel bennünk a gondolat, hogy megvizsgáljuk, a magyarországi kkv szektor vezetői milyen ismeretekkel rendelkeznek a gazdaság, az adózás, a pénzügy, a számvitel területéről, illetve milyen az adózáshoz és az ezzel kapcsolatos adminisztrációs feladatokhoz való hozzáállásuk.

Az adómorál általános fogalma több összetevőre bontható, melyek bár különböző mértékben, de mind teoretikus, mind empirikus alapon azonos irányban hatnak az informális gazdaságra. Ennek a bizalom az állami intézményekben és elégedettség az állami intézményekkel, a kormányzati korrupció megítélése, a szabálykövetés, normakövetés, valamint konformitáson túl az adótudatosság is része (Torgler 2003). Az állami intézmények iránti bizalom meggyengülése, a kormányzati korrupció magasnak érzékelt szintje az adócsalás melletti kifizetési formák valószínűbb elfogadásával járnak együtt. Az állami intézményekkel való elégedetlenség különösen erős Magyarországon a többi európai országhoz képest és ez adómorált erősen rontó tényező lehet (Fazekas et al. 2010).

Mint a legtöbb jogszabályra, az adójogi normára is igaz, hogy magatartást, cselekvést vagy éppen attól való tartózkodást ír elő. Ahhoz, hogy a norma címzettje vagy kötelezettje ennek megfelelően cselekedjen - tehát a jogkövetés megvalósulhasson - elemi feltétel, hogy az adózók ismerjék ezt a „parancsot”. Az adójogra is igaz, hogy az adózó nem védekezhet a jogszabály nem ismeretével. Csak akkor várhatjuk el az adófizetőktől, és ítélniük meg morálisan is a döntéseiket, ha cselekedeteiknek morális indíttatásai vannak, tehát tudatosan

választanak a jó és a rossz között. Ennek viszont az a feltétele, hogy az adózás tudatos cselekedet legyen. Ehhez viszont az adózónak elegendő információval kell rendelkeznie (Szilovics 2001). 2017-re a Nemzeti Adó- és Vámhivatal bevétele mintegy 609 milliárd forinttal nőtt az előző évhez képest (NAV 2018). Ez azért is egy nagyon értékes eredmény, mert közben csökkent az adóterhelés és lényegesen emelkedtek a kedvezményekből adódó bevételkiesések (Varga 2017 és Varga 2017a). Ebből a tendenciából úgy tűnik, hogy Magyarországon javult az adómorál, ami feltehetően a NAV 2016-os szemléletváltásával egy időszakra tehető, és már egy év alatt látható változásokat eredményezett. Ez a fajta új hozzáállás rövid időn belül több befizetett adót is jelentett. A változások és a fejlesztések közül kiemelkedő fontosságú volt a támogató eljárások bevezetése, és az adózói minősítés. Az ellenőrzések rendszere is megváltozott, megyékre és tevékenységekre bontottan előre jelzik, hogy mikor, hol és mit ellenőriznek, azaz számos ügyfelet segítő intézkedés került bevezetésre. Minden eddiginél nagyobb hangsúlyt kapott az ügyfélbarát ügyintézés. Ezzel hazánkban is elindult egy olyan folyamat – a hatóságok általi barátságos és tiszteletteljes bánásmód az adófizetőkkel szemben – amely például Svájcban már régóta elismert fontos erőforrás az adózási szabályok betartásának fokozására. Ez a tendencia is jól mutatja, hogy az adófizetők és az állam, az állami intézmények közötti kapcsolat minősége jelentős hatással van az adófizetési hajlandóságra, azaz az adómorál egyik fő meghatározója a bizalom a kormányban és a jogintézményekben. Ennek tükrében úgy tűnik, hogy a 2016-ban elindított folyamatok valóban pozitív hatást gyakorolnak az adófizetési hajlandóságra. Mindenképpen célszerű a már megkezdett folyamatokat fenntartani és minél szélesebb körben kiterjeszteni azzal a céllal, hogy minél inkább javuljon az önkéntes jogkövetés, fejlődjön az adómorál. Ebből az következik, hogy itt egyszerre jelenik meg az adóhivatal felelőssége a megfelelő információk és tájékoztatás biztosításában, ugyanakkor az adózó folyamatos önképzési kötelessége is. Az adózók oktatásának fejlesztésével emelkedhet az erkölcsi szint, növekedhet az adózás társadalmi elfogadottsága. Éppen ezért a kormányoknak több figyelmet kell fordítani az oktatásra már az általános iskolától kezdve. A polgárok felkészítése - nevelése elengedhetetlen az adójogszabályok igen gyakran aktív, pontos, és időben is meghatározott előírásainak értelmezéséhez. Németországban a felkészítő programokat széles körben alkalmazzák, és az iskolában a gyerekek már alapvető információkat kapnak az adózásról és arról, hogy a kormánynak miért van szüksége adóbevételekre és mire fordítja azokat. Az oktatás, felkészítés szerepét a legtöbb szakértő kiemeli és fontosnak tartja. Éppen ezért az elmúlt 20 évben – e felismerésnek megfelelően - számos országban indítottak ilyen célú programokat; pl. Franciaországban, Ausztráliában, Uruguayban, Brazíliában, Németországban. Az adózást kulturális okok is befolyásolják, és az oktatás az egyik legsikeresebb eszköz lehet a kulturális szint javítására és így az önkéntes teljesítés növelésére (Szilovics 2001).

Az adózási kultúrát is magától értetődően hozzá kell igazítani a jogállami értékrendhez. A szabálytiszteletre való ösztönzés egyik fontos területe az adózás.

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2023/2. kötet
A jelen kor gazdasági kihívásainak és társadalmi változásainak
interdiszciplináris megközelítései

Napjainkban az adóztatás és az adózás megerősítése csak részben alapulhat a szabályok megerősítésén. Legalább ilyen fontos a meggyőzés az adózás szükségességéről, aminek egyik formája az adózás érdemként való bemutatása, annak a szemléletnek az erősítése, ami szerint, ha az adózó hozzájárul a politikai intézményrendszer működéséhez, jó állampolgár. Ennek a szemléleti változásnak a jele az állampolgárok bevonása az adózási fegyelem fenntartásába, a kölcsönös ellenőrzés rendszerének megerősítése (Parragh – Palotai 2018). Az adóztatás és az adózás ma a világ minden országában a gazdaságpolitikai figyelem középpontjában áll, része az államépítésnek. A gazdasági válság utáni fellendülés egy olyan politikai unió alapszik, melynek lényege a hosszú távú gondolkodás megerősítése, az értékrend összekapcsolása a létbiztonsággal, azaz a tudás elsődlegességének biztosítása. A gazdasági válság okaként a mértékadó közgazdászok a bizalom hiányát említik meg, többek között Akerlof és Shiller (2010). A vállalkozók nem bíznak a növekedésben és a fejlődésben, ezért nem ruháznak be, a fogyasztók inkább megtakarítanak a vásárlás helyett, mert féltik a létbiztonságukat, és nem bíznak a politikai-gazdasági intézményrendszerben, a munkavállalók visszatartják teljesítményüket, mert félnék a technológiai haladástól és munkahelyük elvesztésétől, és még lehetne folytatni. A bizalom alapja a tudás, a helyes döntéshez szükséges értékrend alkalmazása. A bizalom rendszerének az is része, hogy az állampolgár maga is képes helyes döntést hozni, mert hiteles tudást kap a politikai-gazdasági intézményrendszeren keresztül (Gervai - Trautmann 2014).

Az ipari forradalom előtt a gazdaság és a kultúra csak egészen fent, a magas kultúra területén vált ketté. Addig a gazdaságban, különösképpen a mezőgazdaságban az évszázadok során az alig változó feladatokat sokkal inkább a kultúra szabályozta, mint az ismeretek. A szükséges gazdasági ismereteket a kultúra közvetítette a belépő nemzedékek számára. Előbb lettek a fiatalok az adott kultúra részesei, mint a gazdálkodáshoz szükséges ismeretek birtokosai. Senki sem érezte, hogy az ismeretek oktatáson, iskolán keresztül történő elsajátítása szükséges ahhoz, hogy valaki a rá váró gazdasági feladatokat el tudja látni. Az ipari forradalom előtt és még jó ideig azután is a gazdasági ismereteknek az oktatásban erősen másodlagos szerepe volt. Az ipari forradalom alapvető változást indított el. A gyáriparban alkalmazott technika és a munkaerőtől elvárt ismeretek elszakadtak a kultúrától. Ettől kezdve a gazdasági élet szabályozását a vallástól a piac vette át. A tudományos és technikai forradalom megsokszorozta a tudásnak és a kultúrának a gazdaságban játszott közvetlen szerepét. A jelenkori fejlett társadalmak gazdaságában a legszűkebb keresztmetszet a tudás, a kultúra és az erkölcs lett. Az, hogy hol tart és a belátható jövőben mire képes az adott társadalom, függ attól, hogy milyen kultúrkörhöz tartozik; milyen a képzettség jelenlegi szintje; mennyit fordítanak az oktatásra és a kultúrára. A képzettség ma már sokkal fontosabb, mint bármely gazdaságföldrajzi és közgazdasági adottság (Kopátsy 1998).

2010-ben az Európai Bizottság is részletes elemzést jelentetett meg az eddig alkalmazott eszközök hatékonyságáról annak érdekében, hogy elősegítse a pénzügyi oktatás fejlődését az unióban. A bizottság közleményeiben hangsúlyozta a pénzügyi, gazdasági, fogyasztói ismeretek oktatásának szükségességét, és szorgalmazta, hogy mielőbb a kötelezően oktatott tantárgyak közé kerüljön a pénzügyi ismeretek. A tantárgyat oktató tanárok felkészültsége kulcsfontosságú. Valóságos előrelépés a gazdasági, pénzügyi alapismeretek oktatásában akkor várható, ha az oktatásirányítás – kellő figyelem mellett – a jelenleginél sokkal nagyobb teret enged e témának a középiskolai oktatásban, ha az oktatást segítő anyagok, tankönyvek, digitális segédletek, rendelkezésre állnak, ha megvalósul a tanárképzés. Ezt a folyamatot nagyban tudják segíteni a civil, pénzügyi, vállalkozói kezdeményezések (Kerekesné 2012). Chikán Attila közgazdász professzor szerint „az oktatás az egyik leghatékonyabb gyorsító tényező lehet, ha megfelelően költenek rá. Az oktatás közvetlenül és közvetetten is hat a gazdaságra. A közvetlen hatás abban jelentkezik, hogy okosabbak lesznek a gazdaság szereplői, jobban működik a gazdaság, fejlettebb technológiákat lehet alkalmazni nagyobb hatékonysággal. Ennél is fontosabb azonban a közvetett hatás, az, amelynek eredményeként nő a társadalom általános kulturáltsága, más lesz az emberek közötti kapcsolat, más lesz a kommunikáció stílusa, az emberek jobban értik azt a társadalmat, amelyben élnek, s ezáltal talán jobban magukénak is tekintik. Ez a polgárosodás és a gazdaság fejlesztésének végső értelme”. Chikán véleménye továbbá az, hogy „az utca embere ma olyan gazdasági fogalmak, kifejezések tömegét használja, amelyeket egy évtizeddel ezelőtt a gazdasági szakemberek sem nagyon ismertek, például a tőzsdével, a megtakarításokkal, a privatizációval kapcsolatban. Az emberek ezeket az ismereteket szinte teljesen autodidakta módon tanulták meg, az iskola aligha tudott ehhez bármi segítséget nyújtani. A most kialakulóban lévő társadalmi, gazdasági környezet rá is kényszeríti az embereket arra, hogy megtanuljanak egy sor bonyolult gazdasági összefüggést, és ami ennél is fontosabb, ezeket az ismereteket, ezt a gondolkodásmódot alkalmazni kell a személyes sorsukat meghatározó gazdasági döntésekben is” (Schüttler 1998:8).

A 2012. évi Nemzeti alaptanterv már alapvető célként fogalmazza meg, hogy a tanulók ismerjék fel saját felelősségüket az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás, a pénz világa és a fogyasztás területén. Tudják mérlegelni döntéseik közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát. Lássák világosan rövid és hosszú távú céljaik, valamint az erőforrások kapcsolatát, az egyéni és közösségi érdekek összefüggését, egymásrataltságát. Ennek érdekében a köznevelési intézménynek biztosítani kell a pénzügyi rendszer alapismereteire vonatkozó pénzügyi szabályok, a banki tranzakciókkal kapcsolatos minimális ismeretek és a fogyasztóvédelmi jogok tanítását (Nat I.1.1.).

A pénzügyi kultúra minden esetben valamilyen képesség- és készségkombinációt jelent, mellyel az egyéni és a társadalmi jólét növelése érhető el. Ez elképzelhetetlen a konkrét szakmai ismeretanyag hiányában, így leszögezhető,

hogy a pénzügyi oktatás szerepe kihagyhatatlan és megkerülhetetlen a témában. A pénzügyi kultúrának vannak fejleszthető és kevésbé fejleszthető szintjei. A fejleszthető szintek közé tartoznak a pénzügyi ismeretek, a pénzügyi készségek és képességek. A pénzügyi műveltség gyökerei (pénzkezelés, hitelfelvétel, „bankolás”, adózás) azonban a szokásokban, hagyományokban eredeztethetők, azaz ezen ismeretek alapjait a szülőktől, családtagoktól, szűkebb-tágabb környezetünktől tanuljuk. Az ezirányú gazdasági szocializáció formálja jellemünket, hozzáállásunkat, attitűdünket, az életünk részévé válik, emiatt – mint minden más régóta berögzült szokásunk is – nehezen formálható, nehezen változtatható, kihatással van későbbi életünkre, akár az anyagi helyzetünkre, sikerességünkre is. Tehát ezekben a folyamatokban kiemelt fontossága van a családnak, de pontosan emiatt minél nagyobb szerepe van a gazdasági és pénzügyi ismeretek oktatásának már kisiskolás kortól, hogy a berögzült negatív szokások mielőbb korrigálhatók legyenek. A pénzügyi kultúra megítélése egy gazdaságra és társadalomra nézve nem könnyű feladat, ugyanakkor az is elmondható, hogy a globális pénzügyi világban egy gazdaság és társadalom egyéneinek műveltségére utal e terület mérése (Csiszárík-Kocsir – Garai-Fodor 2018).

A közelmúlt számos történése, például a 2008-ban kezdődött gazdasági válság, vagy az ezt követően a magyar gazdaság szempontjából rendszerszintű problémát jelentő devizahiteles krízis is rávilágít arra, hogy a gazdasági rendszer egészséges működése alapvető fontosságú egy ország és állampolgárai sikere szempontjából. Számos felmérés eredményei mutattak rá arra, hogy a magyarországi lakosság ezen belül a fiatalok gazdasági ismeretei fejlesztésre szorulnak. A magyarországi fiatalok nem ismerik az állam gazdasági szerepvállalásának, a társadalombiztosításnak vagy éppen a bankrendszer működésének lényegét, alapvető összefüggéseit (Kerekesné 2012). A magyarországi lakosság (fiatalok és felnőttek egyaránt) gazdasági és pénzügyi ismeretei csekélyek, holott egyértelmű, mennyire fontos az alapvető gazdasági ismeretek megléte egyéni szinten is. Ez nem jelenti azt, hogy mindenkinek szakértővé kell válnia az elméleti közgazdaságtan, a nemzetközi gazdaságtan, a pénzügytan, vagy a vállalatgazdaságtan területén, de a felelős fogyasztói döntések meghozatala feltételez némi alapismereteket a gazdaság működésére, összefüggéseire vonatkozóan is. Nem véletlen tehát, hogy a Nat különböző verziói egyre inkább igyekeznek lépést tartani a társadalmi változásokkal, elvárásokkal és így a gazdasági és pénzügyi ismeretek oktatása is egyre hangsúlyosabban jelenik meg az alaptantervben (Harangozó 2015).

Az utóbbi évtizedekben a hagyományosnak tekintett tudnivalók a megszokott tantárgyak által megjelenített műveltséganyag mellett egyre több olyan ismeret elsajátítását várja el az iskolától a társadalom és/vagy a család, amit korábban szinte kizárólag a családban lehetett megtanulni, vagy aminek a szükségessége még nem tudatosult a tananyagfejlesztőkben. Ezen újdonságok egyikét mindenképpen a pénzügyi ismeretek jelentik, melyek intézményes átadása iránt

különösen az ezredforduló óta egyre nagyobb az igény, mégpedig a legkisebb korosztályok nevelési oktatási programjaitól egészen a felnőttképzést nyújtó intézmények kínálatáig, minden iskolatípusban egyaránt. Elsősorban a gazdasági-társadalmi valóságban, illetve az arra ráépülő intézményrendszerben bekövetkezett változások mértéke és azok jellemzői magyarázzák ezt a felfokozott érdeklődést. Elkerülhetetlen újdonságok jellemzőek mind a foglalkoztatás területén a korábbiakhoz képest, illetve folyamatosan módosulnak az idős kori ellátás, valamint az egészségbiztosítás pénzügyi lehetőségei és kötelezettségei is, és a növekvő fogyasztási igények pedig sokakat nemegyszer felelőtlen adósságokba hajszolnak, miközben mind többeknek van a megélhetésük fedezeténél jóval nagyobb, különféle befektetésekre ösztönző pénze is. Ezek a változások az egyéntől és a családtól minden eddiginél jóval tudatosabb pénzgazdálkodási ismereteket követelnek meg, miközben a folyamatosan fejlődő technológiai és piaci innováció, a növekvő verseny miatt nemcsak színesedik, hanem egyre bonyolódik a pénzügyi szolgáltatásokat végző intézmények palettája. Elkerülhetlenné válik tehát az, hogy a gyerekeket, de a felnőtteket is mihamarabb pontos és jól használható pénzügyi ismeretekkel vétezzük fel, ebben pedig az oktatási intézmények tananyagának megfelelő alakítása játszhat meghatározó szerepet (Simonovits 2015).

Tudományos bizonyíték van arra, hogy a közegészségügy és a közoktatás megfelelő színvonala, valamint a tudomány, a kutatás és fejlesztés támogatása a fejlődés legfontosabb előre vivője, márpedig ez nem érhető el a jóléti állam nagyobb terjedelme és a közkiadások magas szintje nélkül (Szokolczai 2007).

Nagyon gyakori a kkv-k körében, hogy nem különül el egymástól az alapítói, cégvezetői és a valós tevékenységet ellátó funkció. A vállalkozás alapítója és egyben ügyvezetője látja el a tényleges gazdasági tevékenységet is. Emiatt számos kompetenciával és ismerettel kell rendelkeznie, hiszen ő a tulajdonos, a cégvezető, a gazdasági igazgató, a pénzügyi vezető, a humán erőforrás menedzser, de tevékenységi körtől függően akár még a szállítmányozásért és logisztikáért felelős vezető is egyben. Egyes tevékenységeket a vállalkozó - akár egyéni, akár társas vállalkozó - csak akkor folytathat, ha a vonatkozó jogszabályokban meghatározott képzési követelményeknek meg tud felelni. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozás valamelyik tagjának, vagy munkavállalójának rendelkeznie kell az adott munkaköri feladat ellátásához szükséges képesítéssel. A 2014/2013. kormány határozat tartalmazza a képesítési követelmények ésszerű csökkentésével kapcsolatos kormányzati feladatokat, továbbá a jogszabályok által képesítési követelményekhez kötött tevékenységek, munkakörök jegyzéke tartalmazza azon tevékenységek, munkakörök szakterületek szerinti felsorolását, amelyek végzéséhez, betöltéséhez jogszabály képesítési követelményeket határoz meg. A vállalkozás alapítás, illetve a cégvezetés/ügyvezetés azonban – amely számos jogszabály ismeretét feltételezi - nem kötött semmilyen végzettséghez. Kutatási célunk éppen ezért annak felmérése, hogy a magyarországi kkv szektor vezetői milyen ismeretekkel rendelkeznek a gazdaság, az adózás, a pénzügy, a számvitel

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2023/2. kötet
A jelen kor gazdasági kihívásainak és társadalmi változásainak
interdiszciplináris megközelítései

területéről, illetve milyen az adózáshoz és az ezzel kapcsolatos adminisztrációs feladatokhoz való hozzáállásuk.

3 Módszer

Könyvelőirodák bevonásával mikro- és kisvállalkozások vezetőinek pénzügyi-gazdasági-adózási ismeretekben való jártasságát, az adózáshoz és az adózással kapcsolatos adminisztrációhoz való hozzáállásukat vizsgáltuk könyveléssel foglalkozó szakemberek szemén keresztül, az ő meglátásaik, tapasztalataik és a rendelkezésükre álló információk alapján. A tudatos adózói magatartás mérésére a kérdőíves felmérés módszerét választottuk. A mintavételt nem valószínűségi elméleti/szakértői eljárással végeztük. A kérdőív lekérdezése célzottan a különböző méretű és tevékenységi körű, magyarországi mikro- és kisvállalkozások körében történtek. A felmérés többek között a következő tényezőkre terjedt ki:

- jelenleg működik-e a vállalkozás
- a vállalkozás megalapításának a célja
- a vállalkozás mérete (éves árbevétel, bejelentett alkalmazottak száma)
- cégforma
- adózási mód
- a tulajdonos személyesen részt vesz-e a vállalkozás tevékenységében
- a vezető mennyire van tisztában a bevallási határidőkkel, az alapvető adózási formákkal, adókulcsokkal, az alapvető számlázási szabályokkal és gazdasági fogalmakkal
- a vezető részt vesz-e a vállalkozást érintő jogi/gazdasági jellegű képzésen
- van-e a vállalkozásnál pénzügyi/számviteli szakember
- készül-e a vállalkozásnál rendszeresen bevétel-költség-eredmény tervezés
- technikai újdonságokhoz való hozzáállás
- a vállalkozás számviteli/adózási dokumentációit, könyvelési anyagait mennyire rendszeresen, határidőben és rendezett formában juttatja el a könyvelés számára.

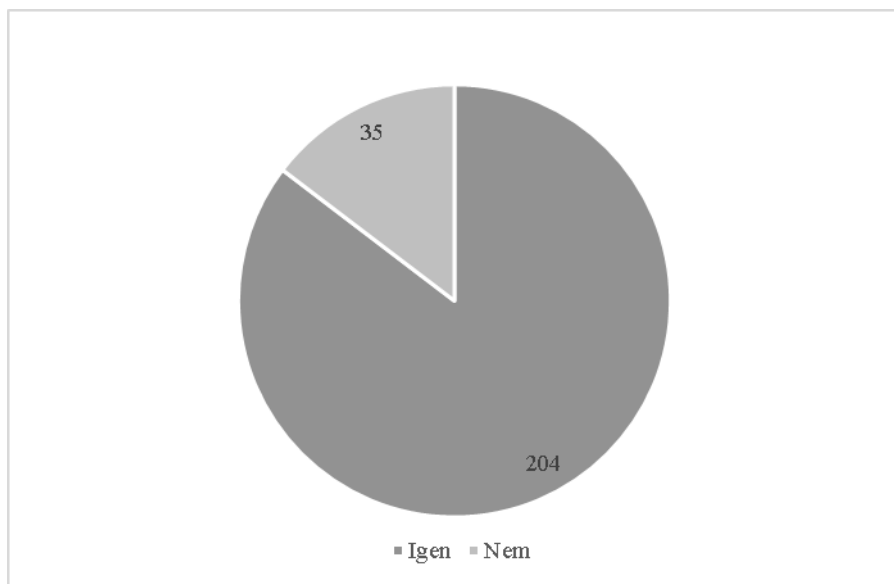
A kutatás során a célunk egy olyan kérdőív összeállítása volt, ami vizsgálja a tudatos adózói magatartást a magyarországi kkv szektor vezetői körében. A 24 kérdésből álló kérdőívben feltett kérdések zárt kérdések, előre meghatározott válaszlehetőségeket kínáltunk fel, a résztvevőknek ezek közül kellett kiválasztaniuk a számukra megfelelőt. A kérdőív internetes, online formában

került kiküldésre. A kérdőív 2019 áprilisában egy hónapos időintervallumban volt elérhető, mely alatt 239 válasz érkezett be.

4 Eredmények

4.1 A felmérésben résztvevő vállalkozások jellemzői

A nem működő vállalkozásokkal kapcsolatos statisztikai adatokkal párhuzamosan - azokat beigazolva - a vizsgálati mintában is jelentős részarány képviselnek (14,64%, 35 vállalkozás) a nem működő vállalkozások (1. ábra).

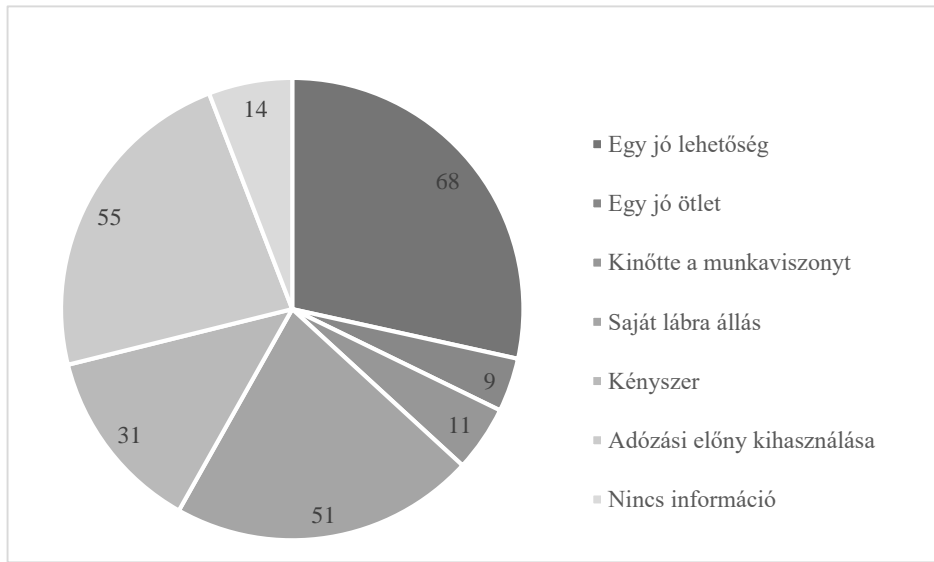
1. ábra: Működő vállalkozások aránya

Forrás: saját szerkesztés

A vállalkozás megalapításának célja szempontjából 68 vállalkozás egy jó lehetőség, 11 vállalkozás egy jó ötlet miatt jött létre, 11 vállalkozás azért, mert „kínította a munkaviszonyt” és 51-en a saját lábukra szerettek volna állni. Ezen kívül 31 vállalkozás kényszerből jött létre, és 55-en pedig adózási előny kihasználása miatt alakultak (2. ábra). A vizsgált mintában nagyon magas (35,98%) azoknak a vállalkozásoknak az aránya, amelyeket nem tényleges vállalkozási céllal alapítottak, hanem kényszerhelyzet vagy adózási előny

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2023/2. kötet
A jelen kor gazdasági kihívásainak és társadalmi változásainak
interdiszciplináris megközelítései

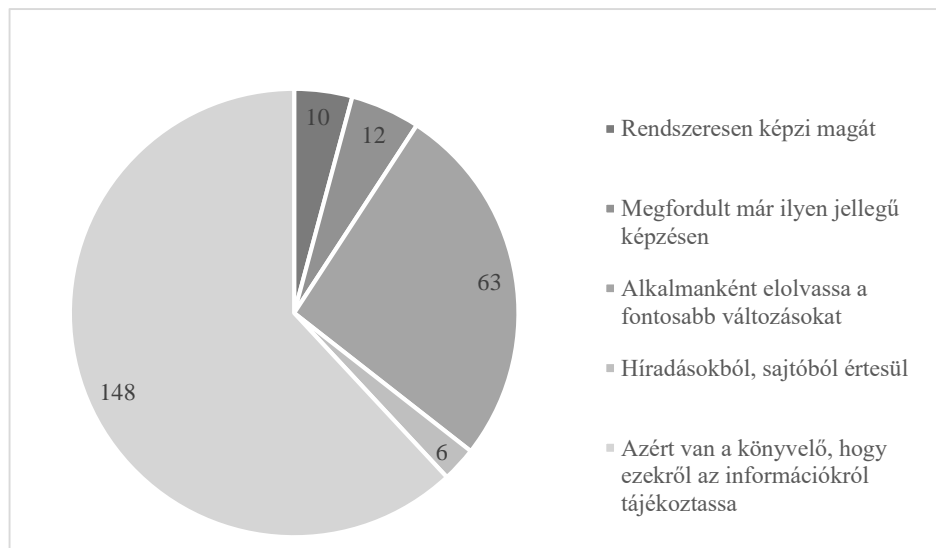
kihasználása miatt jöttek létre. Ezek a számadatok bizonyos mértékig a rejtett gazdaság jelenlétére is utalnak.

2. ábra: A vállalkozás megalapításának a célja
Forrás: saját szerkesztés

A vizsgált vállalkozások mindegyike mikro- és kisvállalkozásnak minősül a megadott létszám és árbevétel adatok alapján (a létszám 50 fő alatt és az éves nettó árbevétel 10 M EUR alatt van). Cégfórmát tekintve a legnagyobb arányban, a vállalkozások 55,6%-a, 133 vállalkozás korlátolt felelősségű társaság, 23,8%-a, 57-en egyéni vállalkozók, de megtalálható volt a mintában betéti társaság, részvénytársaság, egyesület, szociális szövetkezet, nonprofit kft. és egyéni ügyvédi iroda is. Az adózási mód szempontjából a vállalkozások nagy része 63,6%-a, 152 vállalkozás a társasági adó hatálya alá tartozik, elég magas arányban 25,1%, 60 vállalkozás választotta a nagyon kedvelt viszonylag új adónemet a kisvállalkozói adót is, de megtalálható a mintában a személyi jövedelemadó, az egyszerűsített vállalkozói adó és a kisvállalati adó alapján adózó vállalkozás is. A vállalkozások 64,4%-a, 154 vállalkozás alanya az általános forgalmi adónak, míg 35,6%-uk, 85-en alanyi áfamentes vállalkozások. Bejelentett alkalmazottak száma alapján 58,6%-ának, 140 vállalkozásnak nincs alkalmazottja, 13,4%-ának, 32 vállalkozásnak csak 1 fő alkalmazottja, 14,6%-ának, 35 vállalkozásnak 2-5 fő alkalmazottja van és csak 1 50-100 fő közötti létszámú, 1 100 fölötti létszámú vállalkozás szerepelt a mintában. A cégek 97,9%-ánál, 234 vállalkozásnál a tulajdonos személyesen részt vesz a vállalkozás tevékenységében. A vállalkozások többségének 61,2%-ának a vezetője férfi, 24,9%-ának a vezetője nő, de voltak olyan vállalkozások is, ahol több férfi vagy több nő, vagy férfiak-nők együtt a

vállalkozás vezetői. Végzettség szempontjából a vállalkozások nagyobb részénél 65,7%-ánál az adózási kérdésekben kompetens vezető végzettsége felsőfokú. Annak ellenére, hogy a vállalkozások adózási döntésekben kompetens vezetőjének 39,1%-a nincs tisztában az alapvető adózási határidőkkel, 52,1%-a az alapvető adózási formákkal, adókulcsokkal, 60,3%-a az alapvető számlázási szabályokkal és 60,8%-a az alapvető gazdasági fogalmakkal, csak 4,2%-uk, összesen 10 fő képzzi magát rendszeresen, csak 5%-uk, 12 fő vett már rész ilyen jellegű képzésen, nagy részük, 61,8% (148 fő) úgy gondolja, hogy azért van a könyvelő, hogy ezekről az információkról tájékoztassa. 26,5%, 63 fő alkalmanként utána olvas a legfontosabb változásoknak (3. ábra). A vállalkozások csak 9,7%-ánál, 23 vállalkozásnál van pénzügyi-számviteli szakember.

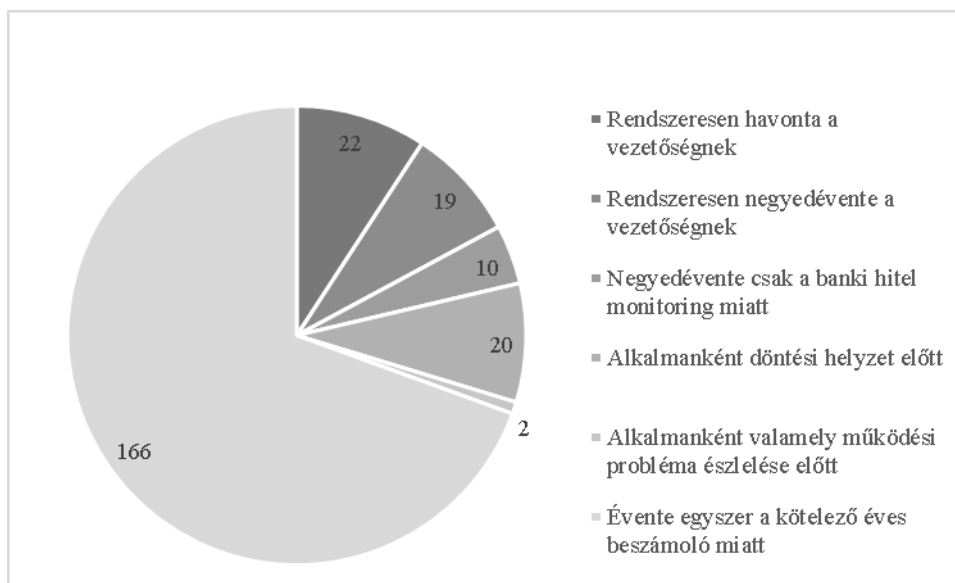

3. ábra: A vezető részt vesz a vállalkozást érintő jogi/gazdasági jellegű képzésen

Forrás: saját szerkesztés

A felmérésben szereplő vállalkozások 69,5%-nál csak évente egyszer és csak a kötelező éves beszámoló miatt készül bevétel-költség-eredmény tervezés. Néhányuk 0,8%, azaz 2 fő estén valamely működési probléma észlelésekor, 8,4%-uknál, 20 vállalkozásnál alkalmanként, döntési helyzet előtt, 4,2%-nál, 10 vállalkozás estében negyedévente, de csak a banki hitel monitoring miatt, a vállalkozásoknak csak a 7,9%-a, 19-en igénylik negyedévente és 9,2%, 22-en havonta az előrelátó tervezést (4. ábra).

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2023/2. kötet
A jelen kor gazdasági kihívásainak és társadalmi változásainak
interdiszciplináris megközelítései

4. ábra: Készül-e a vállalkozásnál rendszeresen bevétel-költség-eredmény tervezés?

Forrás: saját szerkesztés

be az adózás területén a digitalizáció témakörét tekintve. 2014-től kötelező lett a kiskereskedelmi tevékenységben az online kasszagépek bevezetése. 2015-től az áruforgalom lebonyolításában kötelező lett az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer (EKÁER) használata, 2018-tól bevezetésre került a cégkapu és az online számlázás rendszere is. Ezek a változások nagyfokú rugalmasságot és technikai ismeretek követelnek a vállalkozásoktól. A mintában szereplő vállalkozások 29,3%-a fizetendő adókról, járulékokról is csak 10,5%-uk, 25 fő kér előre egy tájékoztató jellegű fizetési tervet, a többi vállalkozásnak elég fizetési határidőben értesülni, és a vállalkozások 6,3%-a, 15 cég rendszeresen inkasszóval fizeti az adókat, járulékokat. A vállalkozások 44,4%-a kér tájékoztatást, kalkulációt előnyösebb adózási módokról és dönt a számára kedvezőbb megoldás mellett, vannak olyan vállalkozások, akik érdeklődnek ugyan, de mindig maradnak a megszokásnál, és nagy részüket, 47,3%-át, 113 főt egyáltalán nem érdeklí. Az utóbbi években nagyon sok változás következett a képes és hajlandó is önmaga megtanulni, és alkalmazni a technikai újításokat, míg 17,6%-uk csak kevés segítséggel és szükség esetén, 9,6%-uk csak rendkívüli esetekben, de a nagy részük 43,5% teljesen elutasítja azokat.

Mindezekon túlmenően az adat- és dokumentációkezelés is jelentős információt hordoz a vállalkozások hozzáállásával kapcsolatosan. A vizsgált vállalkozásoknak csak az 57,1%-a juttatja el megfelelő időben a bevallási határidő előtt az adófizetési kötelezettség megállapításához szükséges dokumentációit a könyvelésre és csak 50,8%-uk teszi meg ezt rendszeres időközönként, tovább

menve csak 50,4%-uk átláthatóan rendszerezve. A vizsgált vállalkozások 17,6%-a csak külön kérésre, 27,3%-a pedig csak többszöri felszólításra adja le az anyagait, ráadásul 18,9%-uk hiányosan, rendszerezés nélkül.

4.2 A vezetők jogi/gazdasági jellegű képzéseken való részvételi gyakorisága

A kérdőívben feltett kérdések közötti összefüggések szorosságának, a kapcsolat erősségének, intenzitásának alátámasztására a Pearson-féle korrelációs vizsgálatot választottuk annak eldöntésére, hogy van-e szignifikáns összefüggés közöttük (1. táblázat). A korrelációs számítás eredményei nem interpellálhatók ugyan automatikusan ok-okozati összefüggésként, de a változók közötti lineáris kapcsolat szorosságának és irányának leírását jól mutatják (Sajtos - Mitev 2007). A Pearson féle korrelációs elemzés alapján az, hogy a vezető részt vesz-e a vállalkozást érintő jogi/gazdasági jellegű képzésen és a vállalkozás éves árbevétele (szig = 0,000 < 0,01), az adózási mód (szig = 0,001 < 0,01) és a bejelentett alkalmazottak száma (szig = 0,000 < 0,01) közötti összefüggések alapján a null hipotézist 95%-os bizonyossággal elutasíthatjuk, tehát az alternatív hipotézis teljesül. A korrelációs együtthatók rendre ($r = -0,279^{**}$; $-0,220^{**}$; $-0,281^{**}$) azt jelentik, hogy a vállalkozás vezetői részt vesznek-e képzéseken és a vállalkozás éves árbevétele között negatív irányú gyenge, az adózási mód esetén negatív irányú gyenge és a bejelentett alkalmazottak száma esetén is negatív irányú gyenge kapcsolat van. Vagyis a számok mögött lineáris kapcsolat fedezhető fel. Az éves árbevétel, illetve a bejelentett alkalmazottak számának növekedésével, illetve minél bonyolultabb adózási mód választásával nő a vezetőkben a külsős szakértők bevonásának igénye. A cégforma és a vállalkozás vezetőjének neme, illetve a vállalkozás vezetőjének képzések iránti igénye között nem mutatható ki ilyen jellegű kapcsolat-

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2023/2. kötet
A jelen kor gazdasági kihívásainak és társadalmi változásainak
interdiszciplináris megközelítései

CORRELATION		A vezető részt vesz a vállalkozást érintő jogi/gazdasági jellegű képzésen
A vállalkozás éves árbevétele	Pearson Correlation	-,279**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	239
Cégforma	Pearson Correlation	-,076
	Sig. (2-tailed)	,240
	N	239
Adózási mód	Pearson Correlation	-,220**
	Sig. (2-tailed)	,001
	N	239
Bejelentett alkalmazottak száma	Pearson Correlation	-,281**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	239
Adózási kérdésekben kompetens vezető neve	Pearson Correlation	-,056
	Sig. (2-tailed)	,393
	N	239

1. táblázat: A vezető részt vesz a vállalkozást érintő jogi/gazdasági jellegű képzésen

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

4.3 Bevétel-költség-eredmény tervezés gyakorisága

A további korrelációs elemzések alapján az, hogy készül-e a vállalkozásnál rendszeresen bevétel-költség-eredmény tervezés és a vállalkozás éves árbevétele (szig = 0,000 < 0,01), az adózási mód (szig = 0,001 < 0,01), hogy alanya-e az általános forgalmi adónak (szig = 0,001 < 0,01), a bejelentett alkalmazottak száma (szig = 0,000 < 0,01) és az adózási kérdésekben kompetens vezető neve (szig = 0,000 < 0,01) közötti összefüggések alapján a null hipotézist 95%-os bizonyossággal elutasíthatjuk, tehát az alternatív hipotézis teljesül (2. táblázat). A

korrelációs együtthatók rendre ($r = -,394^{**}; -,218^{**}; 0,221^{**}; -,286^{**}; -,269^{**}$) azt jelentik, hogy a készül-e a vállalkozásnál rendszeresen bevétel-költség-eredmény tervezés kérdéskör és a vállalkozás éves árbevétele között negatív irányú közepes, az adózási mód esetén negatív irányú gyenge, az alanya-e az általános forgalmi adónak kérdéskör esetén pozitív irányú gyenge, a bejelentett alkalmazottak száma esetén negatív irányú gyenge és az adózási kérdésekben kompetens vezető neme estén negatív irányú gyenge kapcsolat van. Tehát a számok mögött lineáris kapcsolat fedezhető fel. Az éves árbevétel, illetve a bejelentett alkalmazottak számának növekedésével, illetve minél bonyolultabb adózási mód választásával párhuzamosan nő a vezető rendszeres bevétel-költség-eredmény tervezés iránti igénye is. Az adatok azt mutatják, hogy általános forgalmi adóalanyoknál gyakoribb az ezirányú tervezés, illetve a nők esetében jellemzőbb, mint a férfiak esetében.

CORRELATION		Készül-e a vállalkozásnál rendszeresen bevétel-költség-eredmény tervezés
A vállalkozás éves árbevétele	Pearson Correlation	-,394**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	239
Adózási mód	Pearson Correlation	-,218**
	Sig. (2-tailed)	,001
	N	239
Alanya az általános forgalmi adónak?	Pearson Correlation	,221**
	Sig. (2-tailed)	,001
	N	239
Bejelentett alkalmazottak száma	Pearson Correlation	-,286**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	239
Adózási kérdésekben kompetens vezető neme	Pearson Correlation	-,269**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	239

2. táblázat: Készül-e a vállalkozásnál rendszeresen bevétel-költség-eredmény tervezés

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2023/2. kötet
A jelen kor gazdasági kihívásainak és társadalmi változásainak
interdiszciplináris megközelítései

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

4.4 Technikai újdonságokhoz és adminisztrációhoz való hozzáállás

A Pearson féle korrelációs elemzés alapján összefüggés tapasztalható a vállalkozás éves árbevétele (szig = 0,004 < 0,01), az adózási kérdésekben kompetens vezető végzettsége (szig = 0,000 < 0,01) illetve a hogyan fogadja a technikai újdonságokat kérdéskör között, így a null hipotézist 95%-os bizonyossággal elutasíthatjuk, tehát az alternatív hipotézis teljesül. A korrelációs együtthatók ($r = -,188^{**}; -,287^{**}$) azt jelentik, hogy a technikai újdonságokhoz való hozzáállás és a vállalkozás éves árbevétele között gyenge negatív, az adózási kérdésekben kompetens vezető végzettsége között szintén gyenge negatív kapcsolat van, azaz minél magasabb egy vállalkozás árbevétele, illetve minél magasabb az adózási kérdésekben kompetens vezető végzettsége annál könnyebben és nyitottabban tudja fogadni a technikai változásokat és hajlandó megtanulni azokat. Ezen túlmenően összefüggés tapasztalható a cégforma (szig = 0,006; 0,003 < 0,01), az adózási mód (szig = 0,000 < 0,01), az áfakör (szig = 0,000 < 0,01), a bejelentett alkalmazottak száma (szig = 0,002 < 0,01) és az adózási döntésekben kompetens vezető végzettsége (szig = 0,009 < 0,01) illetve a vállalkozás számviteli/adózási dokumentációinak, könyvelési anyagainak rendszeres, határidőben történő és rendszerezett könyvelésre történő eljuttatása között is (3. táblázat). A korrelációs együtthatók ($r = ,177^{**}; ,194^{**}; ,284^{**}; -,236^{**}; -,202^{**}; -,168^{**}$) azt jelentik, hogy a vállalkozás számviteli/adózási dokumentációinak, könyvelési anyagainak könyvelésre történő rendszeres, rendszerezett, határidőben történő eljuttatása és a cégforma között gyenge pozitív, az adózási mód között gyenge pozitív, az áfakör tekintetében gyenge negatív, a bejelentett alkalmazottak száma között gyenge negatív és az adózási döntésekben kompetens vezető végzettsége szempontjából is gyenge negatív kapcsolat van a tényezők között. Az adatok és a kérdésekre adható válaszok sorrendjét összevetve azt tapasztaljuk, hogy bonyolultabb adózási mód és cégforma, az általános forgalmi adó hatálya alá való bejelentkezés és a nagyobb alkalmazotti létszám rákényszeríti a vállalkozókat a rendszeresebb együttműködésre az adminisztráció tekintetében, illetve az adózási kérdésekben kompetens vezető végzettsége is befolyással van rá.

CORRELATIONS		Hogyan fogadja a technikai újdonosságokat?	22. ¹	23. ²	24. ³
A vállalkozás éves árbevétele	Pearson Correlation	-,188**	-,154*	-,100	,073
	Sig. (2-tailed)	,004	,018	,125	,264
	N	239	239	239	239
Cégforma	Pearson Correlation	,092	,177**	,105	,194**
	Sig. (2-tailed)	,155	,006	,106	,003
	N	239	239	239	239
Adózási mód	Pearson Correlation	-,068	,069	,077	,284**
	Sig. (2-tailed)	,297	,290	,234	,000
	N	239	239	239	239
Alanya az általános forgalmi adónak	Pearson Correlation	,147*	-,081	-,078	-,236**
	Sig. (2-tailed)	,023	,211	,229	,000
	N	239	239	239	239
Bejelentett alkalmazottak száma	Pearson Correlation	-,166*	-,202**	-,146*	,008
	Sig. (2-tailed)	,010	,002	,025	,896
	N	239	239	239	239
A tulajdonos személyesen részt vesz a vállalkozás tevékenységében	Pearson Correlation	,014	-,002	,061	-,041
	Sig. (2-tailed)	,826	,981	,350	,528
	N	239	239	239	239
Adózási kérdésekben	Pearson Correlation	-,014	-,065	-,066	-,064

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2023/2. kötet
A jelen kor gazdasági kihívásainak és társadalmi változásainak
interdiszciplináris megközelítései

kompetens vezető neme	Sig. (2-tailed)	,825	,319	,309	,327
	N	239	239	239	239
Adózási kérdésekben kompetens vezető végzettsége	Pearson Correlation	-,287**	-,014	-,168**	-,154*
	Sig. (2-tailed)	,000	,825	,009	,017
	N	239	239	239	239

3. táblázat: Technikai újdonságokhoz és adminisztrációhoz való hozzáállás

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

¹A vállalkozás számviteli/adózási dokumentációinak, könyvelési anyagainak leadási rendszere

²A vállalkozás számviteli/adózási dokumentációinak, könyvelési anyagainak határidőben való leadása

³A vállalkozás számviteli/adózási dokumentációi, könyvelési anyagai mennyire rendszerezettek, hiánytalanok

Következtetések

A vállalkozások vezetőinek adófizetéshez való hozzáállásának, adózói magatartásának témakörében végzett kutatásaink során több interjúban is elhangzott, hogy jelentős változásokat csak akkor lehet elérni, ha alapjaiban az adózási kultúrát változtatjuk meg, melyhez azonban akár több generációnyi idő is szükséges lehet. Alapjaiban az egész társadalomnak a szemléletén kell változtatni, ami nem mással érhető el, csakis nevelés-oktatással. Néhány vélemény szerint a magyar társadalomra az elmúlt 50 évben mindig jellemző volt az adóelkerülő magatartás, és mindig a kiskapukat kereste. Ha hirtelen jelentős mértékben csökkentenék az adóterheket, akkor sem fog mindenki azonnal becsületesen fizetni, mert így asszimilálódtak. A legtöbb országban a gyerekeknek tanítják az iskolában az adózási kultúrát és átfogó gazdasági ismereteket, aminek az adózás is a része. Amikor beidegződik valami, akkor nagyon nehéz megváltoztatni. Ez egy nagyon lassú és nehéz változtatási folyamat. A 2012-ben megjelent NAT szemléletével összhangban – melyben fontos helyet kapott a pénzügyi és gazdasági nevelés – úgy gondoljuk, hogy „a felnövekvő nemzedéknek hasznosítható ismeretekkel kell rendelkeznie a világgazdaság, a nemzetgazdaság, a vállalkozások és a háztartások életét meghatározó gazdasági-pénzügyi intézményekről és folyamatokról. Fontos cél, hogy a tanulók felismerjék saját felelősségüket az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás, a pénz világa és a fogyasztás területén. Mérlegelni tudják döntéseik közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát” (Nat I.1.1.). Kerekesné (2012:208) szerint a NAT ugyan kiemelt helyet adott a gazdasági oktatásnak, de ennek sajnos

gyakorlati megvalósítására csak szerényebb lehetőségek állnak az intézmények rendelkezésére, mind az időkeretek, mind a rendelkezésre álló háttéranyagok hiányosságai, mind a szükséges szakirányú tanári képzés miatt. Pedig a mai felgyorsult, digitalizált, információs világunkban elengedhetetlen, hogy a munka és vállalkozások világába kikerülő jövő generációja ezen ismeretek birtokában legyen. Az alapvető gazdasági ismeretek köznevelésbe való beiktatásán túlmenően elengedhetetlennek tartjuk a célzottan cégvezetőknek szóló képzéseket, melyek segítségével lehet fejleszteni a vállalkozások vezetőinek rálátását az adózásra, a számviteli, cégjogi folyamatokra és ennek következtében a teljes gazdaságra. Ezeknek a képzéseknek a segítségével elindulhatna egy olyan változás a vállalkozási szférában, ami az egész gazdaságra, az egész társadalomra pozitív hatást gyakorolna.

Hivatkozások

- [1] Akerlof, G. A. - Shiller, R. J. (2010): *Animal spirits: How human psychology drives the economy, and why it matters for global capitalism*, Princeton University Press
- [2] Csiszárík-Kocsir Ágnes – Garai-Fodor Mónika (2018): Miért fontos a pénzügyi ismeretek oktatása a Z generáció véleménye alapján? *Polgári Szemle*, 14(1-3), pp. 107–119., <https://doi.org/10.24307/psz.2018.0809>
- [3] Dobos Piroska - Takács-György Katalin (2018): The Factors Influencing The Emergence of Unethical Business Behavior, *INTERNATIONAL JOURNAL OF CONTEMPORARY MANAGEMENT* 17: 3, pp. 51-75
- [4] Fazekas Mihály - Medgyesi Márton - Tóth István János (2010): Az informális munkavégzést meghatározó tényezők Magyarországon, MKE Éves Konferenciája, Budapest, Magyar Közgazdaságtudományi Egyesület, pp. 1-32
- [5] Gervai Pál – Trautmann László (2014): Globalizáció, adózás, egyenlőtlenség, Az adózás oktatásának elméleti alapjai, *KÖZGAZDASÁG* 2014(3), pp. 65-82
- [6] Harangoó Gábor (2015): *Gazdasági és pénzügyi nevelés*, (szerk. Kormos J. - Pálvölgyi F.), Pedagógiai tanulmányok, PPKE BTK, Budapest, pp. 205-229
- [7] Kerekesné Horváth Ilona (2012): A gazdasági, pénzügyi, vállalkozói ismeretek oktatásának története és időszerű kérdései, *Új Pedagógiai Szemle*, 62(9-10). pp. 207-218
- [8] Kopátsy Sándor (1998): Az oktatás és a gazdaság, *Új pedagógiai szemle* 48(7-8). pp. 15-22

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2023/2. kötet
A jelen kor gazdasági kihívásainak és társadalmi változásainak
interdiszciplináris megközelítései

- [9] Parragh Bianka – Palotai Dániel (2018): Az ösztönző adórendszer felé. Az adórendszer és az adóigazgatás reformja Magyarországon. Pénzügyi Szemle 2018/2. pp. 201-220
- [10] Sajtos László – Mitev Ariel (2007): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv, Alinea Kiadó, Budapest, pp. 203-214
- [11] Schüttler Tamás (1998): A gazdasági kultúra nem ismeretek rendszere, hanem szemléletmód - Beszélgetés Chikán Attila egyetemi tanárral, Új pedagógiai szemle 17(7-8). pp. 5-14
- [12] Simonovits András (2015): Hogyan hat a nyugdíjszabályok hiányos ismerete a dolgozók döntéseire?, Közgazdasági Szemle, LXII . évf., 2015. március pp. 263–283
- [13] Szakolczai György (2007): Tanuljunk tovább egymástól, Pénzügyi Szemle, 52. évf. 1. sz./2007, pp. 170-176
- [14] Szilovics Csaba (2001): A jogkövetés megvalósulásának vizsgálata az adójogban, PhD értekezés, Pécs
- [15] Torgler, B. (2003): Tax Morale: Theory And Empirical Analysis of Tax Compliance, Doctoral Dissertation, Universität Basel
- [16] Varga József (2017): Az adóteher-csökkentés és a gazdaság kifehéritésének pályája Magyarországon 2010 után [Reducing the Tax Burden and Whitening the Economy in Hungary after 2010]. PÉNZÜGYI SZEMLE/PUBLIC FINANCE QUARTERLY 62(1) pp. 7-20
- [17] Varga József (2017a): A magyarországi adószervezet átalakításának aktuális kérdései. In: Bozsik Sándor (szerk.) Pénzügy-számvitel-statisztika füzetek II.: 2016. 107 p. Konferencia helye, ideje: Miskolc-Egyetemváros, Magyarország, 2016.12.01 (Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar) Miskolc-Egyetemváros: Miskolci Egyetemi Kiadó., pp. 81-87.
- [18] KSH (2018) Vállalkozások demográfiája és struktúrája (2005–2017), [file:///C:/!/PhD/VEZET%C3%89STUDOM%C3%81NY/V%C3%A1llalkoz%C3%A1sok%20demogr%C3%A1fi%C3%A1ja%20%C3%A9s%20strukt%C3%BAr%C3%A1ja%20\(2005%E2%80%932017\).html](file:///C:/!/PhD/VEZET%C3%89STUDOM%C3%81NY/V%C3%A1llalkoz%C3%A1sok%20demogr%C3%A1fi%C3%A1ja%20%C3%A9s%20strukt%C3%BAr%C3%A1ja%20(2005%E2%80%932017).html) Letöltve: 2019. április 07.
- [19] NAV ÉVKÖNYV 2017: Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2017. évi tevékenységéről, Budapest, 2018 https://www.nav.gov.hu/data/cms479562/NAV_evkonyv_2017.pdf (Letöltve: 2019. 04. 19)
- [20] ORSZÁGGYŰLÉS HIVATALA (2018) Kis- és középvállalkozások, Közgyűjteményi és közművelődési igazgatóság, Képviselői információs szolgálat, Infojegyzet, 2018/22., 2018. október 26. https://www.parlament.hu/documents/10181/1479843/Infojegyzet_2018_2

[2_kkv-k.pdf/5daf4885-07c3-1688-3118-fc3b3574f52e](#) Letöltve: 2019. április 07.

- [21] 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról
- [22] 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről
- [23] 2000. évi C. törvény a számvitelről
- [24] 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról
- [25] 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- [26] 2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről
- [27] 2017. évi CLI. törvény az adóigazgatási rendtartásról
- [28] 2054/2013. (XII. 31.) Korm. határozat A képzési követelmények ésszerű csökkentésével kapcsolatos kormányzati feladatokról